

DESCOPERIRI MONETARE AUTOHTONE LA HISTRIA

Gabriel Talmațchi

Întemeierea coloniei milesiene Histria, undeva în a doua parte a secolului VII a.Chr.¹ a adus cu sine și în zona dobrogeană a litoralului Pontului Euxin, pătrunderea elementului grec, determinant în evoluția vieții economice și comerciale a teritoriului dintre Dunăre și Mare.

Chiar dacă debutul coloniei a fost modest ca standard de viață și sistematizare a comunității², evoluția sa în secolele V – IV a. Chr. a transformat-o într-una din cele mai prolifiche centre, din punct de vedere economico-comercial³. Acest lucru a fost posibil și datorită relațiilor profunde manifestate cu populația locală, impactul fiind dezvăluit prin descoperirile privind cultura materială, influențe pătrunse pe calea schimburilor⁴. Însă, ceea ce a condiționat dezvoltarea și evoluția economică și comercială a Histriei, a constituit-o moneda.

Emiterea monedei în atelierele histriene a cunoscut etape distincte, cu trăsături proprii (iconografice, metrologice, metalice etc.), ce țineau seama de realitățile istorico-politice ale vremii, de necesarul comercial pe anumite rute și de numeroase alte criterii, ce mergeau până la impresionarea olfactivă și pecuniară a populației getice. Poate că, la început, emiterea monedei nu a adus beneficii directe dar, ulterior, situația s-a schimbat, contribuind la apariția la Histria a unei economii în expansiune⁵.

Bronzul, material care a stat și la baza confecționării monedelor pe care le vom prezenta, era folosit în principiu doar pentru emisiunile divizionare ce cunoșteau o mai mică valoare și, ca urmare, erau folosite doar pe piața locală și în imediata apropiere a cetății *polis* pentru întrebuițări curente. Aceasta nu a însemnat și scăderea calității imaginilor reprezentate pe av / rv, grecii nefăcând nici un rabat privind arta monetară miniaturală⁶.

Din marea diversitate a emisiunilor histriene, prezentăm un număr de 148 piese, tipurile Apollon, Helios și Dionysos, specifice secolelor IV – II a. Chr. Piesele au făcut parte, inițial, din colecția particulară Radu Diaconu, ulterior, ele fiind achiziționate de Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța. Monedele au fost descoperite în zona sectorului X de la Histria, pe platou, cunoscut cu dovezi materiale arheologice specifice epocilor arhaică și elenistică⁷.

Ultima piesă din catalog este o emisiune de bronz bătută de Heraclea Pontica și descoperită tot la Histria. Ea a făcut parte din colecția dr. Mircea Alexandrescu⁸.

Cele 97 monede tip „Apollon”, tip „Apollon ?” și tip „Apollon sau Dionysos”, reprezentând cea mai mare parte a lotului de față, prezintă pe avers capul lui Apollon cu

---

¹ Dimitriu, Coja 1958, 69 – 92; Alexandrescu 1962, 49 – 69; Alexandrescu 1985, 46 – 52.

² Dimitriu 1960, 36 – 37.

³ Alexandrescu 1974, 215 – 216; Rădulescu, Bitoleanu 1998, 37.

⁴ Poenaru-Bordea 1978, *passim*; Irimia 1976, 7 – 73; Irimia 1980, 66 – 118; Irimia 1989, 94 – 114; Irimia 1991, 97 – 122; Condurachi 1951, 48; Buzoianu 2001, 11 – 112.

⁵ Mitrea 1961, 83 – 88; Conovici 1979, 87 – 94; Mitrea 1985, 111 – 117; Mihăilescu-Bîrliba 1990, 36 – 38, 43 – 51.

⁶ Chamoux 1985, 175.

⁷ Dimitriu 1957, 103.

⁸ Vezi și alte piese monetare din colecția dr. Mircea Alexandrescu publicate la Vertan, Custurea 1986, 297 – 300, nr. 1025 – 1034, 1036 – 1040, 1062 – 1079; Vertan, Custurea 1988 – 1989, 383, nr. 1330.

cunună de lauri, iar pe revers vulturul pe delfin cu sau fără sigle, alături de legendele ΙΣΤΠΙ sau ΙΣΤΠΙΗ. De asemenea, la un număr însemnat de piese apar pe avers modificări ale chipului lui Apollon (?), iar pe revers, uneori, o cunună de iederă în interiorul căreia apar diferite sigle.

Așa cum s-a mai menționat⁹, avem de-a face cu serii diferite, repartizate din punct de vedere a iconografiei aversului și reversului, constatându-se variante și subvariante sau, chiar, punerea sub semnul întrebării a identificării lor cu Apollon. Folosindu-ne de variantele iconografice prezentate în SNG XI¹⁰ avem în lotul nostru următoarea situație:

TIP	CATALOAGE	NR. EXEMPLARE
cu Apollon	Pick 458 fără siglă, cu modul mare și mic	21
	Pick 458, variantă, Pick 460 cu siglă de atelier sau nume de magistrat	5
	SNG XI, nr. 187, dar fără siglă și modul mic	4
cu Apollon ?	SNG XI, nr. 180	11
	SNG XI, nr. 181	10
	SNG XI, nr. 182	17
	SNG XI, nr. 183	7
	SNG XI, nr. 184	16
cu Apollon sau Dionysos	SNG XI, nr. 205	2
	SNG XI, nr. 206	1
	SNG XI, nr. 208	1
	SNG XI, nr. 209	1

Emisiunile tip Pick 458, variantă, Pick ,460 și SNG XI, nr. 169, cu modul mare, au diametrul cuprins între 13 și 17 mm iar pondul între 2,01 și 3,41 g, cu o medie de 3,10 g. Cele cu modul mic tip Pick 458 au diametrul cuprins între 10 și 13 mm, pondul între 1,50 și 2,37 g, cu o medie de 1,56 g. Pe cele cu modul mare apare prescurtarea numelui de magistrat HPO și siglele ΔΙ(3) și Θ(1), ultimele sub coada vulturului, iar prima sub delfin.

Diametrele și ponderile emisiunilor catalogate la tipul „Apollon” sunt următoarele:

Nr. SNG XI	Diametru (mm)	Pond (g)	Medie pond (g)
180	10 – 12	0,84 – 2,13	1,60
181	11 - 13	1,72 – 2,70	1,58
182	8 - 12	0,81 – 1, 72	1,24
183	8,8 - 13	0,51 – 1,91	1,41
184	9,5 - 17	0,86 – 2,99	1,67

Emisiunile incerte tip „Apollon sau Dionysos” prezintă pe revers, în cunună, următoarele sigle-însemne: caduceu, ΜΣ, ☼, ☿, AP ?. Diametrele lor sunt cuprinse între 11 și 14 mm, iar pondul între 1,02 – 2,31 g, cu o medie de 1,63 g. De asemenea, atrag atenția piesele nr. 27 – 30 din catalog, care din punct de vedere iconografic, corespund cu emisiunea prezentă în SNG XI, nr. 187 doar că, în cazul nostru, nu apare nici o siglă, iar modulul pieselor este mic.

⁹ Preda, Nubar 1973, 38; Preda 1998, 66.

¹⁰ Stancomb 2000, VII – IX, unde sunt prezentate emisiunile tip “Apollon”, tip “Apollon ?” și tip “Apollon sau Dionysos”.

Datarea tuturor celor 97 de emisiuni sigure și probabile tip „Apollon” se integrează cronologic secolelor IV – II a. Chr, cu unele precizări mai restrânse privind tipuri și subtipuri existente¹¹.

Monedele din tipul „Helios” sunt în număr de 41 exemplare și prezintă pe avers capul lui Helios văzut din față și încununat cu raze, iar pe revers vulturul pe delfin și legendele ΙΣΤΠΙ și ΙΣΤΠΙΗ. Ca descoperiri, numărul lor îl dublează pe acela publicat până în prezent. Cele 41 monede se împart astfel: 32 de tip Pick 464, 4 de tip Pick 465 și 5 de tip Pick 466. Cele de tip Pick 464 au modulul cuprins între 11 și 18 mm, pondul între 0,55 – 3,44 g, media fiind 1,89 g. Cele de tip Pick 465 sunt variante la siglă – HPO (2), MIK, ME – și au modulul cuprins între 12 – 14 mm, pondul între 1,51 – 2,19 g, media fiind de 1,92 g. În sfârșit, cele din categoria Pick 466 prezintă sub delfin sigla ΔΙΟ, au modulul cuprins între 12 – 16 mm, iar greutatea între 0,93 – 2,68 g, cu o medie de 1,72 g. Media totală a greutateii celor 41 piese este de 1,85 g:

Nr. piese	Greutatea (g)
3 AE	0,55 – 0,93
22 AE	1,05 – 1,97
14 AE	2,01 – 2,68
2 AE	3,18 – 3,44

Considerăm valabilă ipoteza, conform căreia, diferențele semnificative de greutate la monedele tip Helios se datorează în principal slabei conservări, dar existența unui decalaj de timp de producere în interiorul emisiunii, explicat prin unele diferențe iconografice ale aversului, pare a se certifica¹².

Astfel, s-ar putea identifica un tip principal (serie), împărțit în două subserii. Una din acestea prezintă chipul zeului Helios supt, cu detalii ale feței bine individualizate. În general, apar numeroase greșeli de batere, cu deplasarea imaginii centrale spre stânga sau spre partea de jos a câmpului. Cea de-a doua serie prezintă o față rotundă, piesele sunt mult mai îngrijite, o caracteristică fiind și modulul mic, în cvasi-totalitatea cazurilor. În această serie au putut fi identificate chiar 4 variante și anume:

- chip foarte bucălat;
- față ovală, cu trăsături ale chipului accentuate;
- chip cu trăsături tinere, adolescente;
- chip îmbătrânit, matur.

Toate aceste observații sunt făcute, pornind de la maniera artistică de executare a aversului, finisarea lor fiind puțin probabilă¹³. Cronologia celor două serii (anterioritate sau posterioritate) este greu de stabilit în acest moment. Demersul nostru este doar o încercare,

¹¹ Conform Preda 1998, 66, prima serie s-ar data în a doua jumătate a sec. IV a.Chr. și începutul sec. III a.Chr., a doua, cu sigle-nume de magistrat, în prima parte a sec. II a.Chr., iar altele (Apollon ipotetic) în prima jumătate a sec. II a.Chr. La Mihăilescu-Bîrliba 1990, 51, 133, se propune datarea tipului monetar cu Apollon din a doua jumătate a sec. III a.Chr sau chiar prima jumătate a sec. II a. Chr. Tipul “Apollon ?” este datat în Stancomb 2000, VIII, în a doua jumătate a sec. IV – începutul sec. III a. Chr, iar tipul “Apollon” sau „Dionysos” între anii 200 – 150 a.Chr.

¹² Preda 1998, 67.

¹³ Gramatopol 1991, 215.

poate un început, în tratarea cu atenție a iconografiei tipului, existând speranța înmulțirii în descoperiri a exemplarelor de acest fel, pentru ca cercetarea să beneficieze de un bagaj monetar semnificativ.

Datarea tipului „Helios” se poate face fie către sfârșitul sec. III și mijlocul sec. II a.Chr.¹⁴, fie în a doua parte a sec. II a. Chr.¹⁵.

Emisiunile tip „Dionysos” sunt în număr de 10, din care 5 Pick 469, 5 Pick 470 – variante cu sigle ME, ΔIO, HP, XAI, MIK. Pe avers apare chipul zeului Dionysos iar pe revers un ciorchine de struguri sau doi ciorchini – legați de vrej. Diametrele variază între 11,8 și 16 mm iar greutatea între 1,16 – 3,39 g, astfel:

Nr. piese	Greutate (g)
6 AE	1,16 – 1,97
3 AE	2,20 – 2,76
1 AE	3,39

Greutatea medie a acestor emisiuni este de 1,99 g. Descoperirea pe reversul monedelor din tipurile „Helios” și „Dionysos” a unor însemne comune de magistrați monetari ca ME, XAI și ΔIO vine, probabil, să întărească ipoteza conform căreia ar exista o simultaneitate de emitere parțială¹⁶ sau totală¹⁷.

Din păcate, nu se cunosc împrejurările descoperirii monedei emisă de cetatea greacă Heraclea Pontică, știm doar că a fost găsită în preajma cetății Histria, între anii 1969 – 1970. Pe avers apare capul lui Herakles (patronul spiritual al orașului)¹⁸ cu blana leului, iar pe revers un taur alergând și legenda ΗΡΑΚ / [ΑΕΙΑ]. Identificările găsite corespund doar drahmelor emise de cetatea din sudul Pontului Euxin, pe când piesa noastră este din bronz. Datarea drahmelor cu tipul iconografic căutat se face de la sfârșitul sec. V și până în 340 a.Chr.¹⁹ sau doar în sec. IV²⁰, mai exact 394 – 352 a.Chr.²¹ Moneda, deja menționată în bibliografia numismatică²², se adaugă altor emisiuni aparținătoare unor centre importante grecești de pe litoralul Pontului Euxin, Asiei Mici etc, descoperite la Histria²³, pătrunderea lor aici fiind pusă pe seama mai multor cauze și posibilități²⁴.

¹⁴ Preda, Nubar 1973, 40.

¹⁵ Stancomb 2000, X.

¹⁶ Preda, Nubar 1973, 40.

¹⁷ Pick 1898, 152; Preda 1998, 68.

¹⁸ Waddington, Babelon, Reinach 1908, 344.

¹⁹ Waddington, Babelon, Reinach 1908, 344 – 346.

²⁰ Price 1993, LVIII.

²¹ Head 1911, 514.

²² Talmațchi 2001, 45.

²³ Preda, Nubar 1973, 138, nr. 794 – 798, 139, nr. 799; Preda 1998, 89 – 91; Talmațchi 2001, 45.

²⁴ Poenaru-Bordea 1970, 133.

CATALOG

- Tip Apollon
1. AE ↯ 3,01 g; 15 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458;
Inv. MINAC 59274
  2. AE ↯ 3,09 g; 15 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458;
Inv. MINAC 58486
  3. AE ? 3,14 g; 15,5 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458;
Inv. MINAC 58603
  4. AE ↯ 2,57 g; 16 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458;
Inv. MINAC 59261
  5. AE ↯ 2,58 g; 13,2 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458;
Inv. MINAC 66933
  6. AE ↯ 2,01 g; 13 mm;
ΙΣΤΡΠ[Η]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58146
  7. AE ↑ 1,25 g; 10 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58249
  8. AE ↓ 1,59 g; 11 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58294
  9. AE ↓ 2,37 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58244
  10. AE → 1,79 g; 13 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58361
  11. AE ↯ 1,96 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58293
  12. AE ← 1,16 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 59278
  13. AE ↓ 1,15 g; 11 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 59277
  14. AE ← 1,37 g; 12 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 59217
  15. AE ↯ 1,25 g; 11 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58252
  16. AE ↯ 1,75 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠ[Η]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 59270
  17. AE ↯ 1,40 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠ[Η]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 59266
  18. AE ↯ 1,43 g; 11 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 59282
  19. AE ↯ 1,18 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458, dar modul mic;
Inv. MINAC 58328
  20. AE ↓ 2,17 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; Pick 458;
Inv. MINAC 58248
  21. AE ↓ 3,24 g; 17 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458;
Inv. MINAC 58487
  22. AE ↑ 3,31 g; 17 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 458 – variantă;
sub delfin HPO;
Inv. MINAC 58488

23. AE ← 3,38 g; 14 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; SNG, XI, nr. 169;
sub coada vulturului ΔΙ;
Inv. MINAC 59255
24. AE ↑ 3,37 g; 17 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 169; sub coada
vulturului ΔΙ;
Inv. MINAC 59276
25. AE ↑ 3,83 g; 16 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; Pick 460; SNG, XI, nr.163;
sub coada vulturului Θ;
Inv. MINAC 58218
26. AE ← 3,20 g; 14 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 169;
sub coada vulturului ΔΙ;
Inv. MINAC 58674
27. AE ↑ 1,15 g; 11 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; SNG, XI, nr. 187;
dar fără sigla A și de modul mic;
Inv. MINAC 57740
28. AE ↑ 1,52 g; 13 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; SNG, XI, nr. 187;
dar fără sigla A și de modul mic;
Inv. MINAC 58325
29. AE ↖ 1,59 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 187;
dar fără sigla A și de modul mic;
Inv. MINAC 58351
30. AE ↓ 1,30 g; 11,2 mm;
[Ι]ΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 187;
dar fără sigla A și de modul mic;
Inv. MINAC 58330
- Tip Apollon sau Dionysos
31. AE → 1,42 g; 11 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; în cunună caduceu ?; SNG,
XI, nr. 205;
Inv. MINAC 58291
32. AE ↑ 2,31 g; 14 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; în cunună sigla ΜΣ; SNG, XI,
nr. 205;
Inv. MINAC 58233
33. AE ↑ 1,02 g; 13 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; în cunună sigla ⚡ ; SNG, XI, nr.
206;
Inv. MINAC 58230
34. AE ↑ 1,75 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; în cunună sigla ⚡ ; SNG, XI,
nr. 208;
Inv. MINAC 58227
35. AE ↑ 1,68 g; 13 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; în cunună sigla AP ?; SNG, XI,
nr. 209;
Inv. MINAC 58232
- Tip Apollon ?
36. AE ↑ 0,84 g; 12 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58324
37. AE ↓ 1,71 g; 11,2 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58342
38. AE ↓ 1,61 g; 10 mm;
[ΙΣΤΡΠΗ]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 59263
39. AE ↖ 2,13 g; 12 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58353
40. AE ← 1,75 g; 11 mm;
ΙΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58250
41. AE ↘ 1,44 g; 12 mm;
[Ι]ΣΤΡΠΗ; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 57779

42. AE → 1,49 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 57752
43. AE ↓ 1,93 g; 12 mm;
IΣTPI; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58339
44. AE ↓ 1,46 g; 10 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58359
45. AE ↖ 1,44 g; 11 mm;
[I]ΣTP[I]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 59271
46. AE ↓ 1,81 g; 12 mm;
I[ΣTPI]; SNG, XI, nr. 180;
Inv. MINAC 58322
47. AE ↓ 1,44 g; 13 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58358
48. AE ↓ 1,69 g; 12 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58245
49. AE ← 1,38 g; 13 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58466
50. AE ↓ 2,70 g;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC
51. AE ↙ 1,88 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 59226
52. AE ↑ 1,49 g; 12 mm;
[IΣT]PI; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58335
53. AE ↖ 1,50 g; 12 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58354
54. AE ↓ 1,53 g; 11,3 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58346
55. AE ↖ 0,72 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 59213
56. AE ← 1,53 g; 13 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 181;
Inv. MINAC 58292
57. AE → 1,42 g; 12 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58290
58. AE ↖ 1,24 g; 10 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 57733
59. AE ↓ 1,56 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58355
60. AE ↓ 1,71 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 59215
61. AE ↘ 1,16 g; 11 mm;
IΣTPI; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58305
62. AE ? 1,21 g; 9 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 59208
63. AE ↖ 1,14 g; 11 mm;
I[Σ]TPI; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 59214
64. AE ↘ 1,38 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 59272
65. AE ↙ 1,27 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58301

66. AE ? 1,56 g; 12 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58465
67. AE ↑ 1,10 g; 8 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58534
68. AE ? 1,72 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58557
69. AE ↗ 0,96 g; 12 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 59269
70. AE ↑ 1,20 g; 11 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 57743
71. AE ? 0,81 g; 9 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58501
72. AE ↑ 0,81 g; 9,5 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58541
73. AE ↓ 0,84 g; 9 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 182;
Inv. MINAC 58533
74. AE ↘ 1,75 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 57736
75. AE ← 0,51 g; 8,8 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 58562
76. AE ↘ 1,81 g; 11 x 7,5 mm;
IΣT[PI]; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 66981
77. AE ← 0,84 g; 9,5 mm;
[I]ΣTPI; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 58251
78. AE ↘ 1,48 g; 13 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 59267
79. AE ↙ 1,62 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 57751
80. AE → 1,91 g; 12 mm;
[IΣ]TPI; SNG, XI, nr. 183;
Inv. MINAC 59209
81. AE ↑ 1,80 g; 12 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 57739
82. AE ↖ 0,95 g; 11 mm;
IΣTPI; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 58345
83. AE ↘ 1,39 g; 12,5 mm;
IΣTPI; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 59212
84. AE ↑ 1,10 g; 11 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 57737
85. AE ← 1,53 g; 12 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 58323
86. AE ↖ 1,63 g; 13 mm;
IΣTP[I]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 59275
87. AE ↑ 1,75 g; 13 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 59284
88. AE ↙ 2,07 g; 17 mm;
[IΣTPI]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 58364
89. AE ↑ 1,65 g; 11 mm;
IΣTPI; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 57757

90. AE ↓ 2,99 g; 12,5 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 66932
91. AE ? 0,96 g; 9,5 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 58558
92. AE ↑ 1,03 g; 11,8 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 59207
93. AE ∽ 1,96 g; 11 mm;
ΙΣΤΠΙ; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 58303
94. AE ↓ 0,86 g; 12 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 57734
95. AE ↗ 1,36 g; 11 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 58498
96. AE ↙ 1,63 g; 11 mm;
ΙΣΤΠ[Ι]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 59273
97. AE ∽ 2,09 g; 11 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 184;
Inv. MINAC 66943
- Tip Helios
98. AE → 1,73 g; 12 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; Pick 464;
Inv. MINAC 58255
99. AE ↑ 1,70 g; 13 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58247
100. AE ↑ 0,55 g; 11 mm;
[Ι]ΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58530
101. AE ↑ 1,79 g; 18 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 59283
102. AE → 1,72 g; 13 mm;
ΙΣΤ[ΠΙ]; Pick 464;
Inv. MINAC 58327
103. AE ↑ 2,60 g; 16 mm;
[ΙΣ]ΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 59240
104. AE ↑ 1,56 g; 13 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 59219
105. AE ↑ 1,93 g; 13 mm;
ΙΣΤΠ[Ι]; Pick 464;
Inv. MINAC 58338
106. AE ↑ 1,77 g; 15 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC
107. AE → 1,33 g; 14 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58300
108. AE → 1,76 g; 13 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58319
109. AE ↑ 2,49 g; 16 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58318
110. AE ↓ 1,52 g; 13 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58331
111. AE ↑ 1,61 g; 13 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
Inv. MINAC 58320
112. AE ↑ 2,28 g; 14 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; Pick 464;
Inv. MINAC 58257

113. AE ↑ 3,18 g; 16 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
 Inv. MINAC 58337
114. AE ↑ 1,44 g; 11 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; Pick 464;
 Inv. MINAC 58256
115. AE ← 1,13 g; 12 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; Pick 464;
 Inv. MINAC 58336
116. AE ↗ 2,07 g; 14 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
 Inv. MINAC 58356
117. AE ↑ 2,01 g; 13 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
 Inv. MINAC 58309
118. AE → 1,66 g; 14 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; Pick 464;
 Inv. MINAC 58246
119. AE ? 3,44 g; 15 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; Pick 464 ?;
 Inv. MINAC 58302
120. AE ↑ 1,41 g; 11,1 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; Pick 464;
 Inv. MINAC 58592
121. AE ↑ 2,29 g; 15 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
 Inv. MINAC 58314
122. AE ↑ 2,12 g; 15 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464, variantă la legendă;
 Inv. MINAC 58316
123. AE ↑ 2,22 g; 15 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464, variantă la legendă;
 Inv. MINAC 58286
124. AE ↑ 2,01 g; 18 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464, variantă la legendă;
 Inv. MINAC 58243
125. AE ↑ 2,13 g; 15 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464,
 variantă la legendă;
 Inv. MINAC 59251
126. AE ↑ 2,17 g; 18 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464,
 variantă la legendă;
 Inv. MINAC 59310
127. AE ↑ 1,24 g; 16 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 464;
 Inv. MINAC 59245
128. AE ↖ 1,05 g; 14 mm;
 ΙΣΤ[ΠΙ]; Pick 464;
 Inv. MINAC 59220
129. AE ↑ 0,75 g; 12,7 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 465;
 Inv. MINAC 58661
130. AE ↑ 1,97 g; 14 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 465,
 variantă siglă;
 sub delfin sigla **ME**
 Inv. MINAC 59232
131. AE ↑ 2,19 g; 12 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 465, variantă siglă;
 sub delfin HPO;
 Inv. MINAC 58315
132. AE ↑ 2,01 g; 13 mm;
 ΙΣΤΠΙ; Pick 465, variantă siglă;
 sub delfin HPO;
 Inv. MINAC 58312
133. AE ↑ 1,51 g; 13 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; SNG, XI, nr. 196;
 sub delfin sigla MIK;
 Inv. MINAC 58307
134. AE ↖ 1,81 g; 12 mm;
 [ΙΣΤΠΙ]; Pick 466;
 sub delfin sigla ΔΙΟ;
 Inv. MINAC 58326

135. AE ↑ 1,81 g; 12 mm;
[I]ΣΤΠΙ; Pick 466;
sub delfin sigla ΔΙ[Ο] ? ;
Inv. MINAC 59235
136. AE ↑ 2,68 g; 16 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 466;
sub delfin ΔΙΟ;
Inv. MINAC 58317
137. AE ↑ 1,37 g; 12 mm;
ΙΣΤΠΙ; Pick 466, sub delfin ΔΙΟ;
Inv. MINAC 58287
138. AE ↑ 0,93 g; 11 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; Pick 466, sub delfin ΔΙΟ;
Inv. MINAC 58308

Tip Dionysos

139. AE ? 3,39 g; 11,8 mm;
ΙΣΤΠ[ΙΗ]; Pick 469 ?;
Inv. MINAC 58608
140. AE ? 1,51 g; 12 mm;
ΙΣΤ[ΠΙΗ]; Pick 469;
Inv. MINAC 58645
141. AE ↑ 2,20 g; 12,5 mm;
[ΙΣΤΠΙΗ]; Pick 469;
Inv. MINAC 58550
142. AE ← 1,90 g; 15,2 mm;
ΙΣΤΠΙΗ; Pick 469;
Inv. MINAC 58221
143. AE ↖ 1,57 g; 15 mm; ruptă
[ΙΣ]ΤΠΙΗ; Pick 469;
Inv. MINAC 58222;
144. AE ↖ 2,76 g; 13 mm;
[ΙΣΤΠΙ]; Pick 470, variantă la siglă;
pe rv. la baza câmpului ΜΙ[Κ] ?
Inv. MINAC 58224
145. AE ↖ 1,97 g; 16 mm;
ΙΣΤΠΙ; SNG, XI, nr.213;
pe rv. la baza câmpului sigla ΗΡ ;
Inv. MINAC 58219
146. AE ↑ 2,29 g; 13 mm;
ΙΣ[ΤΠΙ]; Pick 470, variantă la siglă;
pe rv. la baza câmpului sigla ΜΕ ;
Inv. MINAC 59274
147. AE ↖ 1,16 g; 12 mm;
ΙΣΤ[ΠΙ]; SNG, XI, nr. 214;
pe rv. la baza câmpului ΔΙΟ;
Inv. MINAC 58224
148. AE ↑ 1,18 g; 16 mm;
ΙΣ[ΤΠΙ]; Pick 470, variantă la siglă;
pe rv. la baza câmpului ΧΑΙ;
Inv. MINAC 57895

Heraclea Pontica

149. AE ↙ 5,92 g; 16 mm;
Av: Cap Herakles cu blana leului spre dreapta;
Rv: Taur în alergare spre dreapta;
ΗΡΑΚ / [ΛΕΙΑ];
Inv. MINAC 54259
Head, p. 514, a. 394 – 352, dar AE și nu AR;
SNG, IX, pl. LVIII, nr. 1573 – 1574, sec. IV a.Chr.; SNG, XI, pl. XXXVI, nr. 809 – 810, a. 400 – 340.

Bibliografie

- Alexandrescu, P. 1962, *Autour de la date de fondation d'Histria*, StCl 4, 49 – 69.
- Alexandrescu, P. 1974, *Însemnări arheologice*, SCIVA 25, 2, 209 – 216.
- Alexandrescu, P. 1985, *Histria în epoca arhaică*, Pontica 18, 41 – 54.
- Buzoianu, L. 2001, *Civilizația greacă în zona vest-pontică și impactul ei asupra lumii autohtone (sec. VII – IV a. Chr.)*, Constanța.
- Chamoux, F. 1985, *Civilizația greacă*, I, București.
- Condurachi, E. 1951, *Cu privire la raporturile dintre autohtoni și greci în așezările sclavagiste din Dobrogea*, SCIV 2, 245 – 260.
- Conovici, N. 1979, *Contribuții numismatice privind legăturile Histriei cu geții de la Dunăre în secolele VI – II î.e.n.*, SCIVA 30, 1, 87 – 94.
- Dimitriu, S. 1957, *O monedă divizionară din Cyzic la Histria*, SCIV 8, 1 – 4, 103 – 112.
- Dimitriu, S. Coja, N. 1958, *La céramique archaïque et les débuts de la cité pontique d'Histria*, Dacia, NS 2, 69 – 92.
- Dimitriu, S. 1960, *Cartierul de locuințe din zona de vest a cetății în epoca arhaică. Săpăturile 1955 – 1960*, în *Histria*, II, București, 19 – 132.
- Gramatopol, M. 1991, *Artele miniaturale în antichitate*, București.
- Head, B. 1911, *Historia Nummorum. A manual of Greeke numismatics*, Oxford.
- Irimia, M. 1973, *Descoperiri noi privind populația autohtonă a Dobrogei și legăturile ei cu coloniile grecești (sec. V-I î.e.n.)*, Pontica 6, 7 – 73.
- Irimia, M. 1980, *Date noi privind așezările getice din Dobrogea în a doua epocă a fierului*, Pontica 13, 66 – 118.
- Irimia, M. 1989, *Unele considerații privind civilizația geților în Dobrogea în a doua epocă a fierului în lumina descoperirilor arheologice*, Symposia Thracologica 7, Tulcea, 94 – 114.
- Irimia, M. 1991, *Noi mărturii arheologice privind a doua epocă a fierului în Dobrogea*, Pontica 24, 97 – 122.
- Mihăilescu-Bîrliba, V. 1990, *Dacia răsăriteană în sec. VI-I î.e.n.*, Economie și monedă, Iași.
- Mitrea, B. 1961, *Sur les monnaies des sites pontiques découvertes sur le territoire des populations locales*, StCl 3, 83 – 88.
- Mitrea, B. 1984, *Etape cronologice în relațiile Histriei cu geto-dacii pe baza monedelor*, Thraco-Dacica 5, 1 – 2, 111 – 117.
- Pick, B. 1898, *Die antiken Münzen Nord-Griecheland. I. Die Antiken Münzen von Dacien und Moesien*, 1, Berlin.
- Poenaru-Bordea, Gh. 1970, *Discuții pe marginea câtorva monede străine din Dobrogea antică*, SCIV 21, 1, 133 – 144.
- Poenaru-Bordea, Gh. 1978, *Viața economică în Pontul Stâng în epoca elenistică în lumina izvoarelor arheologice și numismatice*, Rezumatul tezei de doctorat, București.
- Preda, C., Nubar, H. 1973, *Histria III. Descoperiri monetare 1914 – 1970*, București.
- Preda, C. 1998, *Istoria monedei în Dacia preromană*, București.
- Price, M. 1993, *Sylloge Nummorum Graecorum*, IX, The British Museum, I, The Black Sea, Londra.
- Rădulescu, A. Bitoleanu, I. 1998, *Istoria Dobrogei*, Constanța.

- Stancomb, W. 2000, *Sylloge Nummorum Graecorum*, XI, *The William Stancomb Collection of coins of the Black Sea region*, Londra.
- Talmațchi, G. 2001, *Aspecte ale prezenței monedelor grecești, dacice și romane republicane în Dobrogea (sec. V – I a. Chr.)*, CCDJ 18, 44 – 49.
- Vertan, A., Custurea, G. 1986, *Descoperiri monetare în Dobrogea (VII)*, Pontica 19, 297– 308.
- Vertan, A., Custurea, G. 1988 – 1989, *Descoperiri monetare în Dobrogea (VIII)*, Pontica 21 – 22, 369 – 390.
- Weddington, W., Babelon, E., Reinach, Th. 1908, *Recueil Général des Monnaies Grecques d'Asie Mineure*, Paris.

Funde autonomer Münzen in Histria

Zusammenfassung

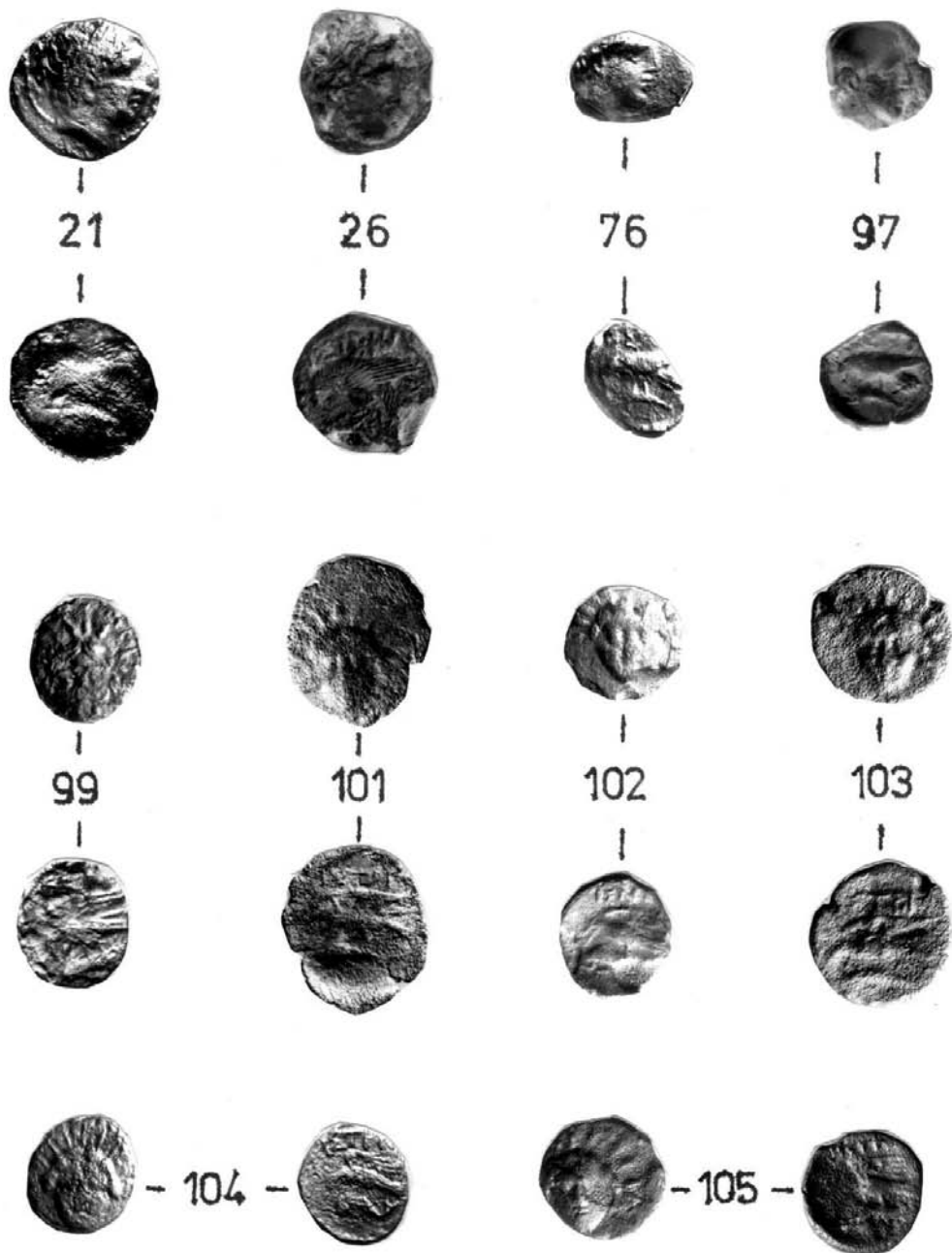
Aus der grossen Verschiedenartigkeit histrianischer Prägungen, bespricht der Verfasser eine Anzahl von 148 solcher Stücke von den Typen Apollon, Helios und Dionyssos, die für die Jahrhunderte 4. – 2. v.Chr. kennzeichnend sind. Anfänglich befanden sich die Stücke in der Privatsammlung R. Diaconu und wurden nachher vonn Museum für Nationalgeschichte und Archäologie Constanța erworben. Alle davon wurden im Gehier des Bereichs X, auf dem Plateau aufgefunden, das reich an archaischen und hellenistischen archäologischen Funden ist.

Die 1997 Münzen von Typ Apollon, den Grossteil der hier besprochenen Gruppe ausmachend, veranschaulichen die Anwesenheit verschiedener. Hauptserien, nebst welcher Varianten und sogar Untervarianten festgestellt werden können, zu den Typen “Apollon ?” und “Apollon oder Dionyssos” gehörend.

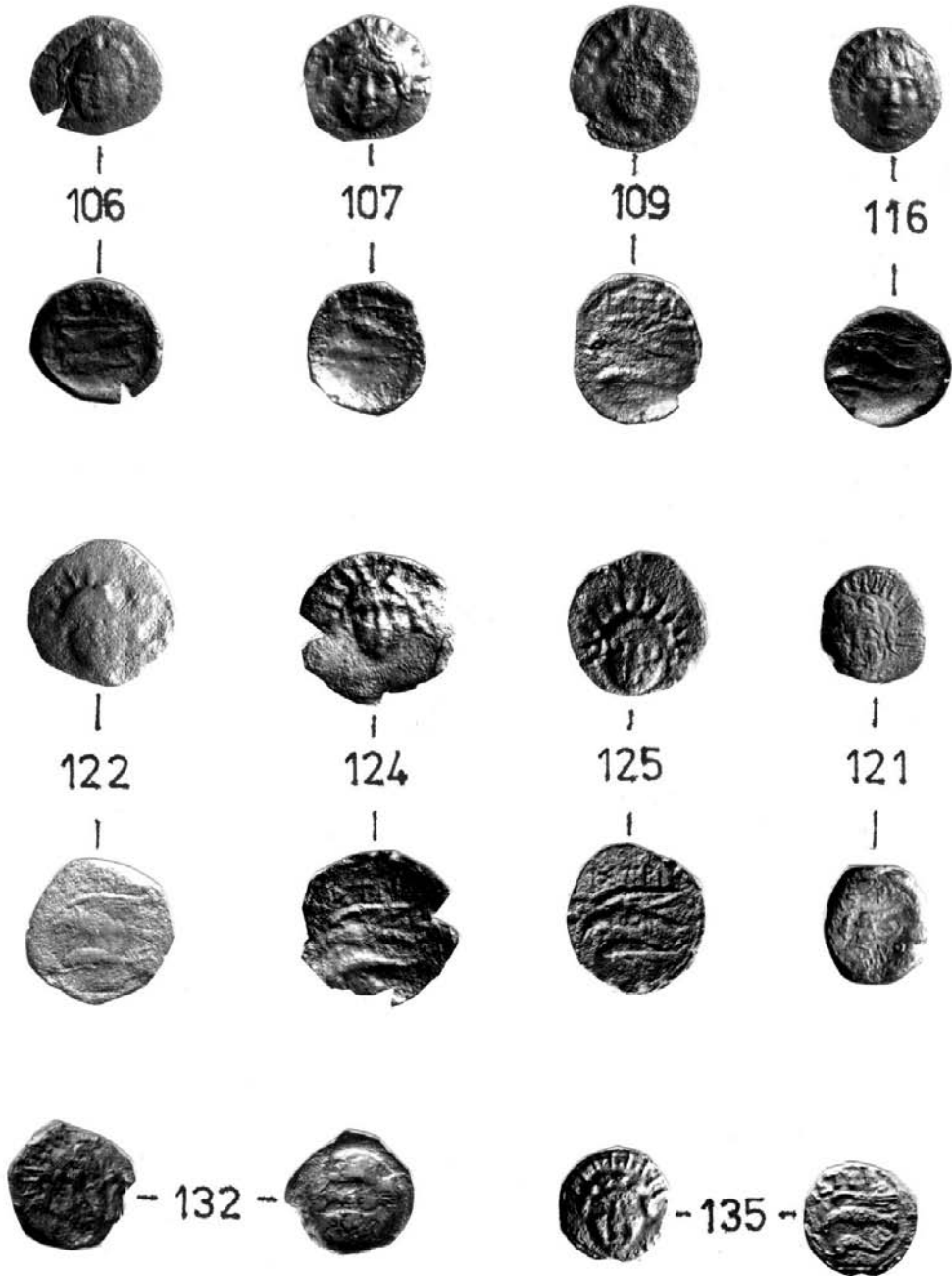
Die Münzen des Typs Helios sind in einer Anzahl von 41 Stücken vertreten, mit den Inschriften ΙΣΤΠΙ und ΙΣΤΠΙΗ. Es erscheinen die Signaturen HPO, MIK, ME und ΔΙΟ. Von ikonographischem Standpunkt kann von einem Haupttyp gesprochen werden, der in zwei Untertypen geteilt ist, der letztere davon in nicht weniger als 4 Varianten.

Die 10 Münzen vom Typ Dionyssos entsprechen im Katalog Pick 469 – 470, folgende Signaturenvarianten aufweisend: ME, ΔΙΟ, HP, XAI, MIK, Tatsache die ihre mit dem Typ Helios zeitgleiche Prägung bezeugt.

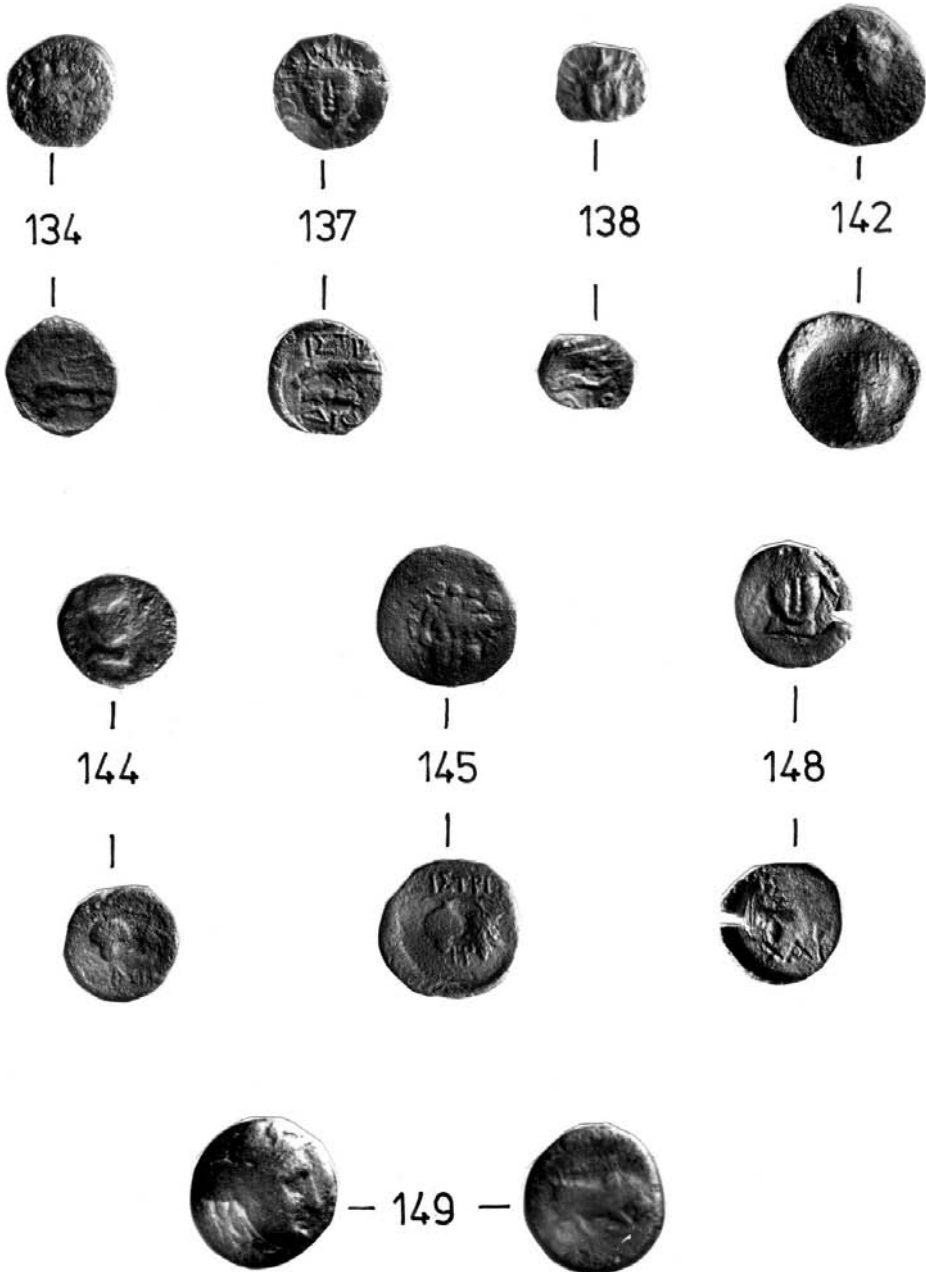
Die 149 im Katalog ist eine Bronzemünze, von der Kolonie Herakleea Pontica geprägt, aus dem 4. Jh.v.Chr Eben dieses Metall erregt Aufsehen, denn alle Fachangaben mit dem analysierten AV / REV – Modell beziehen sich auf Silbermünzen (Drachmen und Unterteilungen).

Pl. 1. Emisiuni din tipurile Apollon și Helios descoperite la Histria
 Taf. 1. Die Münzen von Typen Apollon und Helios in Histria gefunde.

Pl. 2. Emisiuni tip Helios descoperite la Histria
Taf. 2. Die Münzen von Typ Helios in Histria gefunde.

Pl. 3. Monede emise de Histria (Helios, Dionysos) și Heraclea Pontica (Herakles)
 Taf. 3. Die Münzen von Histria (Helios, Dionysos) un Heraclea Pontica (Herakles) geprägt.